

VIER EEUWEN NEDERLAND - JAPAN

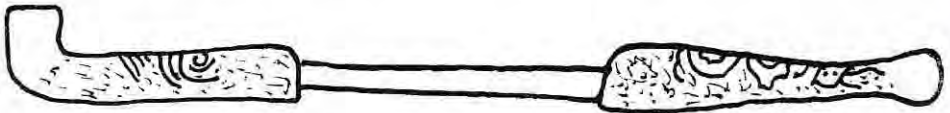
door Toon Steendijk

Dit was de titel van een tentoonstelling die onlangs in Leiden, in het museum voor Volkenkunde, werd gehouden. De tentoonstelling ging over de periode 1609-1856, de tijd dat de Nederlanders via de VOC als enigen handelsbetrekkingen met Japan mochten onderhouden, mits ze zich geïsoleerd op het handelseiland Decima vestigden. Om hun betrouwbaarheid te bewijzen moesten ze op bepaalde tijden naar de Shogun reizen en hem met geschenken eren. Deze reis naar Edo ging te voet en per boot en kon maanden duren. Bij zo'n hofreis hield men een dagelijks journaal bij en noteerde alle onkosten; men noemde dat de ongelden. In de notities over de ongelden die men bij de reis van 1626 had, zien we bij de aankoop van proviant - niet als handelswaar - een bedrag genoteerd voor de aankoop van tabak.

Voordat de Nederlanders in 1609 naar Japan kwamen waren daar al de Portugezen, maar die werden er door de Japanners uitgezet, omdat ze zich niet alleen tot handeldrijven beperkten, maar ook hun godsdienst wilden invoeren.

Zoals de tabak na de ontdekking van Amerika, door de Portugezen, naar Europa is gekomen zo zouden ze ook dit kruid naar het oosten kunnen hebben gebracht, maar daar is veel onzekerheid over. Er bestaan ook redenen om aan te nemen dat de tabak al in Japan en China bekend was. In elk geval was het in 1626 voor de Nederlanders te koop.

Zelf heb ik een Japans pijpje, ong. 20 cm lang met een houten steel, een mooi bewerkt metalen mondstuk en een bewerkt klein metalen kopje (zie afbeelding).

Het wordt vaak als opiumpijpje aangeduid maar een Japan-deskundige zei mij dat het zeker voor tabak werd gebruikt; als gastvrij gebaar bood men de gast enkele trekjes aan uit dit kleinkoppige pijpje. Op de tentoonstelling stond zo'n pijpje ook als tabakspijp aangegeven naast een leren tabakszakje. Bij het weggaan kocht ik nog het boekje dat bij de tentoonstelling hoorde. Er stonden 15 gekleurde zgn. Nagasaki prenten

in met afbeeldingen van de Hollandse zakenman uit de 18e eeuw. Op 7 voorstellingen had de Japanse kunstenaar hem afgebeeld met een lange Gouwenaar. Deze pijp moet dus wel typerend geweest zijn voor de Hollanders in Japan. Aan de andere kant was het hier, in de 19e eeuw, de gewoonte om het Japanse lakwerk met de goudkleurige en rode versieringen na te maken. Presenteerblaadjes, lepeldoosjes, snuifdoosjes en onderzetters zijn daarvan bekend. Minder bekend is het dat ook pijpjaarde pijpen zo gelakt werden. Toevallig kreeg ik onlangs een dergelijke pijpekop in mijn bezit. De doorsnede van de ketel is ong. 2½ cm en hij is 4 cm hoog, aan de buitenkant zwart gelakt en met goud en rode verf bewerkt.

De Gouwenaar werd in Japan bewonderd en hier was het Japanse lakwerk in 'trek'.

Duaer volgende voor Provisie			
voor en sack sout	9	2	1
voor soyo misso ende asijn		9	8
voor gesouten ende gedroochde visch	4	5	-
voor lamsolij		5	-
voor 6 eijndvogels ende 20 hoenders	3	-	6
voor 30 tamme duijve en velthoenders	2	7	-
voor 150 eijeren	5	9	-
voor sackij ofte Japans wijn	5	3	5
voor branthout ende colen	3	1	-
voor touback		5	-
voor cnollen radijs ende Micans	1	1	4
voor arbeidsloon ende barck vracht om alle 't voorzegde beneden in de barck te brengen		8	-

Transcriptie archiefstuk over de ongelden.

't naevolgende voor provisie voor een sack sout	-2.1
voor soyo misso ende asijn	-9.8
voor gesouten ende gedroochde visch	4.5.-
voor lamsolij	-5.-
voor 6 eijndvogels ende 20 hoenders	3.-6
voor 30 tamme duijve en velthoenders	2.7.-
voor 150 eijeren	-9.-
voor sackij ofte Japans wijn	5.3.5
voor branthout ende colen	3.1.-
voor touback	-5.-
voor cnollen radijs ende Micans	1.1.4
voor arbeidsloon ende barck vracht om alle 't voorzegde beneden in de barck te brengen	-8.-